

O VIAȚĂ DĂRUITĂ: IOANA CRISTACHE-PANAIT  
(1932–2014)

Un nume care deschide un șir de cărți, un nume care stă pe frontispiciul a zeci, poate, sute, de articole, un nume care rostit trimitea la cercetătoarea pasionată care nu precupețea niciun efort pentru a ajunge în vârful unui deal sau în fundul unei vâlcele unde aflase că se găsea o biserică de lemn, veche de secole, uitată de Dumnezeu și de oameni, unde cineva îi spusese că văzuse o icoană deosebită sau unde o inscripție greu ori, poate, imposibil de descifrat astăzi de cei mai mulți așteaptă să o deslușească.

Ascundea silueta sa gracilă o voință și o energie pe care puțini cercetători le vădese astăzi. O neliniște îi străbătea ființa atunci când își punea întrebări și căuta răspunsuri. Un patos îi lumina ochii și îi modula vocea atunci când vorbea despre Transilvania și despre românii de acolo, când comunica o nouă descoperire sau când reușea să pună în relație fapte de istorie, mărturii de artă devenite adevărate documente ale dăinuirii, legături nebănuite între oameni de dincolo și de dincoace de Carpați, când descoperea cărți care aduseseră lumină în suflete și închideau însemnări care trezeau la viață chipuri de ierarhi și de preoți, de călugări și de oameni simpli, care se jertfiseră pentru a le cumpăra și a le răspândi.

Fiica părintelui Ioan Cristache din satul cu nume de rezonanță istorică, Valea Voievozilor, din vecinătatea vechii capitale a Țării Românești, Târgoviștea, Ioana – Janca pentru cei de mult apropiați – își va alege Istoria ca obiect de studiu la Universitatea din București, pe care o termina în 1956, specializându-se în Arhivistică și Paleografie. Opțiunea s-a dovedit vocație și i-a umplut viața. Un doctorat strălucit, susținut sub îndrumarea profesorului Ion Ionașcu, în 1973, cu teza intitulată „Contribuții la cunoașterea relațiilor culturale dintre Țara Românească și Transilvania în secolul al XVIII-lea. Circulația cărții tipărite și manuscrise”, i-a încununat prima etapă din viața de cercetător, desfășurată până atunci pe două planuri: cel al studiului cărții manuscrise și cel al studiului monumentelor istorice, căruia i s-a dedicat cu pasiune în cadrul Direcției Monumentelor Istorice (1964–1977). Aici a deprins gustul pentru cercetarea la fața locului a acestora, gustul drumurilor lungi, anevoioase adesea, în compania colegilor, dar și singură, pentru a le descoperi secretele și a le înțelege.

Și-a desăvârșit această pasiune la Institutul „G. Oprescu” al Academiei Române, unde a intrat în 1979 și a rămas, după pensionarea (2001) legală, până în 2005.

Ceea ce este absolut remarcabil este faptul că parcursul academic, de la poziția de Cercetător științific II (1990) la cea de Cercetător I (1998) și apoi încadrarea post-pensionare i-au prilejuit întocmirea mai multor serii de liste de publicații. Simpla enumerare de titluri vădește o activitate constantă și tenace, care a fost condusă cu inteligență și voință pentru a urma un traseu pe care singură și l-a stabilit și în a cărui valabilitate a crezut.

Ioana Cristache-Panaït a avut un crez, un crez bazat pe ideea că omul are o menire, că a primit un talant și trebuie să îl înmulțească. A muncit pentru aceasta și în câmpul ei de cercetare a reușit. A devenit un nume și un reper.

Titlurile de care vorbeam la început se înșiruie. Cărțile, scrise cu trudă, se adunau întâi în dosare, iar apoi începea drumul căutării celor capabili să le publice. Unele i-au fost cerute, ca *Monumente istorice bisericesti din Eparhia Oradiei*, scrisă împreună cu Ioan Godea (1978), sau *Biserici de lemn monumente*

*istorice din Episcopia Alba Iuliei. Mărturii de continuitate și creație românească* (1987), altele s-au născut din temele lucrărilor de plan de la Institut, care au continuat preocupările anterioare (*Arhitectura de lemn din județul Hunedoara*, 2000), iar apoi i-au prilejuit și o schimbare a geografiei cercetării: o nouă preocupare pentru arhitectura de lemn, de această dată din Oltenia și Muntenia subcarpatică: *Arhitectura de lemn din județul Gorj* (2001), *Biericile de lemn din Vâlcea* (2003) sau lucrarea rămasă nepublicată și pe care – cu spirit perfecționist – spera să o poată relua pentru că avea ca temă zona sa natală, județul Dâmbovița, de care o legau firele strămoșilor și amintirile părinților.

Drumurile lungi se soldau cu zeci de foi de însemnări, cu zeci de fotografii. Erau un material documentar excepțional, care ar merita păstrat într-un fond de arhivă al Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu”. Poate, cândva, un alt cercetător pasionat le va descoperi și va găsi în ele nu doar informații, ci și ceea ce a ascuns în sine o viață dăruită.

Tereza Sinigalia